

Sprog i Norden

Titel: Finskan i Amerika
Forfatter: Pertti Virtaranta
Kilde: Sprog i Norden, 1971, s. 79-109
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Finskan i Amerika

Av Pertti Virtaranta

Det är omöjligt att säga hur många i USA och Canada fast bosatta emigranter och ättlingar till dem (samt ättlingar till dessa) som i detta nu har finska som hemspråk, som kan tala finska eller som åtminstone förstår finska. Vid folkräkningen 1950 fanns det i USA och Canada ca 126 000 i Finland födda personer, men statistiken ger inte besked om hur många av dem som var finskspråkiga och hur många som var finlandssvenskar. Sedan dess har antalet uppenbarligen minskat något. Efter kriget har nämligen emigrationen till Amerika (med undantag för toppåret 1951, då mer än 5 000 finländare flyttade till Canada) varit så obetydlig, att den sannolikt inte helt uppväger dödligheten bland de i Finland födda emigranterna. Det är också omöjligt att säga hur många som kan finska så pass bra att de klarar sig hjälpligt. Själv uppskattar jag deras antal till sammanlagt 400 000 à 500 000 i USA och Canada.

Om den finska som till Amerika inflyttade finnar talar använder amerikafinnarna och även finnarna i Finland benämningen "fingliska" eller "fingelska". Bägge varianterna är kon-taminationer med beståndsdelarna *fin-*, *finnish* + *english* + *eng-elska*.

Källor

I tryck föreligger inte en enda undersökning om amerikafinnskan. Otryckta finns det mig veterligen fyra. Den tidigaste är Meri Lehtinens 1966 vid Indiana University ventilerade doktorsavhandling "An Analysis of a Finnish-English Bilingual Corpus", som tyvärr bara bygger på upptecknat material, meddelat av en enda informant med dåliga kunskaper i finska. De

övriga manuskripten är vid Helsingfors universitet under min ledning utarbetade s.k. pro gradu-avhandlingar, alla arkiverade i Institutionen för finska språket vid Helsingfors universitet: Leena Hovila, "Englantilaisperäiset lainasanat Amerikan suomalaisten sanomalehtien kansankirjeiden kielessä" (Engelska lånord i språket i brev från läsekretsen i amerikafinska tidningar, 1968, 150 maskinskrivna sidor; materialet utgörs av numren för första halvåret 1967 av tre finskspråkiga borgerliga tidningar, av vilka två utkommer i USA och en i Canada); Sirkka Multamäki, "Amerikansuomalaisten sanomalehtien lainasanoja" (Lånord i amerikafinska tidningar; 1969, 93 maskinskrivna sidor; materialet utgörs av korrespondenser från lokala medarbetare i numren för första halvåret 1967 av tre finskspråkiga vänstertidningar, av vilka två utkommer i USA och en i Canada) och Meri Puomies, "Amerikansuomen englantilaisperäisestä sanastosta ja sen muodostumistavoista" (Om ordskatten av engelskt ursprung och dess anpassning i amerikafinskan, 1968; 283 maskinskrivna sidor). För att vara ett pro gradu-arbete är den sistnämnda undersökningen exceptionellt omfattande. Den bygger på inspelade intervjuer, som författaren själv 1964—1965 gjorde med 23 amerikafinnar i Michigan, Massachusetts och New York, sammanlagt 33 1/2 timmar (alla i Bandarkivet för finska språket) och — till en mindre del — på handskrivna uppteckningar.

Utöver detta finns det några ordlistor över fingliska, av vilka den utförligaste är sammanställd av V. S. Alanne; denna otryckta ordlista omfattar ca 1 250 olika ord med hänvisningar till motsvarande ord i amerikansk engelska (deponerad i Institutionen för finska språket),¹ på fingliska skrivna kåserier (varom mera nedan) och några korta karakteristiker, av vilka främst bör nämnas ett manuskript (22 sidor) av Lauri Kart-

¹ Därtill kommer några mindre ordlistor, bl.a. följande tryckta: Yrjö Sirola, "Kokoelma Amerikan suomen englantilaisperäisiä lainasanoja" (en samling amerikafinska ord lånade ur engelskan, i tidskriften *Virittäjä* 1915 s. 44—52, omfattande ca 400 olika ord med engelska motsvarigheter) och "Fingelska sanastoa" (En ordlista över fingskan, i *Kanadan suomalaisten vuosikirja — Canadian Finnish Year Book 1965* s. 116—127, omfattande ca 560 olika ord utan hänvisningar till engelskan).

tunen, "American Finnish (Finglish)" (färdigställt 31.5.1966; deponerat i Department of Linguistics vid Indiana University).

Vidlyftigast är det finländska material som insamlades under en forskningsresa jag företog sommaren 1965, assisterad av Lauri Karttunen. Intervjuobjekten var ca 200 (i delstaterna Ohio, Wisconsin, Minnesota och Michigan i USA samt i Ontario i Canada). Materialet inspelades till största delen: 205 timmar 50 minuter. Från våra band och mina anteckningar har utplockats alla ord och uttryck med engelskt ursprung (även översättningslån) samt person- och ortnamn, sammanlagt ca 4 000 ordsedlar. Dessutom har ca 40 timmar eller 20 % av det inspelade materialet återgetts i grov finsk-ugrisk transkription. Urvalet har gjorts så att de transkriberade texterna ger prov på flera informanters talspråk och så att proven även till innehållet är intressanta (detta med tanke på att det blir lättare att få texterna tryckta, om även folklorister, etnografer och historiker intresserar sig för dem).

Bandarkivet omfattar dessutom 72 timmar annat amerikanskt språkmaterial, samlat av Lauri Karttunen (30 tim. 30 min i Massachusetts 1965), Meri Puomies (33 tim. 30 min i olika trakter med finsk bosättning i USA 1964—65) och Aimo Turunen (8 tim. intervjuer med finnar som flyttat till Florida). Sammanlagt omfattar det i USA och Canada inspelade amerikafinska materialet i Bandarkivet för finska språket ca 278 tim. Dessutom finns i arkivet en liten mängd i Finland gjorda, med de övriga jämförbara inspelningar av intervjuer med emigranter som besökt Finland eller bosatt sig där.

Det amerikafinska material som står forskaren till buds är ensidigt. Det inspelade materialet, som utgör den överlägset största delen, är koncentrerat till inspelningar av den äldsta generationens spontana talspråk. Största delen av vårt material har vi fått av första generationen emigranter, huvudsakligen personer som var i åldern 15—25 år, när de före eller under första världskriget utvandrade till Amerika. En mindre del har vi fått av andra generationen amerikafinnar. Som tillhörande andra generationen betraktar jag personer som är födda i Amerika eller som (vanligen med sina föräldrar) har flyttat till Amerika innan de fyllt 15 år. I det sommaren 1965 insamlade

material, som ligger till grund för mina iakttagelser i det följande, ingår ca 166 timmar (80 %) inspelningar av första generationens talspråk, 37 timmar (18 %) inspelningar av andra generationens språk och en mycket liten mängd inspelningar av tredje generationens språk.

Anmärkning: Denna studie behandlar alltså enbart amerikafinnarnas talspråk. Material ur i Amerika utgivna finskspråkiga tryckalster har icke utnyttjats för undersökningen. Av den i Amerika tryckta litteraturen kan nämnas olika album och årsböcker samt tidningarna, språkforskarens mest givande källa. Den första amerikafinska tidningen, "Amerikan Suomalainen Lehti", började utkomma 1876. I detta nu (våren 1971) utkommer följande finskspråkiga tidningar i USA: "Amerikan uutiset" (grundad 1931; partilös, utkommer två gånger i veckan, redaktion i New York Mills, Minnesota, spridningsområde närmast Minnesota, Michigan och Illinois, upplaga ca 5 000 ex.), "Industrialisti" (grundad 1917, fackföreningsorgan, utkommer två gånger i veckan i Duluth, Minnesota, upplaga ca 2 500 ex.), "New Yorkin Uutiset" (grundad 1906, oavhängig, utkommer två gånger i veckan i New York, upplaga ca 2 300 ex.), "Raivaaja" (grundad 1905, socialdemokratisk, utkommer två gånger i veckan i Fitchburg, Massachusetts, upplaga ca 2 500 ex.) och "Työmies-Eteenpäin" (grundad 1903, vänstersocialistisk, utkommer tre gånger i veckan i Superior, Wisconsin, upplaga ca 2 000 ex.). I Canada utkommer "Canadian Uutiset" (grundad 1915, partilös, utkommer en gång i veckan i Port Arthur (el. Thunder Bay), Ontario, upplaga ca 2 500 ex.), "Vapaa Sana" (grundad 1931, oavhängig, utkommer två gånger i veckan i Toronto, Ontario, upplaga ca 3 800 ex.) och "Vapaus" (grundad 1917, vänstersocialistisk, utkommer två gånger i veckan i Sudbury, Ontario).

Allmänt om gamla emigranternas finska språk

Finska är det normala talspråket för första generationen amerikafinnar. I vårt urval om ca 200 personer var de som var tvåspråkiga i den meningen att de talade finska och engelska

ungefär lika obehindrat i klar minoritet. Om dessa tvåspråkigas engelska strukturellt var lik miljöns engelska kan jag inte bedöma, men min reskamrat Lauri Karttunen, som gjorde iakttagelser om detta, ansåg att n å g r a av våra informanter helt hade tillägnat sig det engelska systemet.

De flesta informanternas kunskap i engelska var bristfällig: den räckte till för att klara vardagliga situationer, men inte för att förstå t.ex. TV-program.

Engelskspråkiga lokaltidningar tycktes den äldsta amerikanska emigrantgenerationen läsa i rätt liten utsträckning, och för många var orsaken säkert otillräcklig kunskap i engelska. Intresse för tidningar fanns. De flesta av mina informanter läste någon i Amerika utkommande finskspråkig tidning.

Kunskapen i engelska varierade mycket efter boningsort. I livaktiga industrisamhällen var kunskapen bättre än på ensliga farmer och i finska farmarbyar. På farmerna redde man sig i allmänhet med bara finska, medan det i samhällen, där majoriteten inte förstod finska, var nödvändigt att förstå och försöka tala det för alla gemensamma språket, engelska. Även om engelskan låg synnerligen illa till för en finsk tunga, måste man t.ex. i gruvorna, där en betydande del av finnarna förtjänade sitt uppehälle, förstå de engelsktalande förmännen och göra sig förstådd av dem. När gamla finska "mainare" (gruvarbetare) skildrade dessa språksvårigheter talade de om en speciell "mainienkeliska" (gruvengelska) och avsåg med den det minimum av engelska, varmed de nätt och jämnt klarade sig i gruvan och vars ordförråd framför allt omfattade engelsk gruvterminologi. Behovet att kunna engelska hos dem som bor på farmer har blivit mindre när en stor del av andra och tredje emigrantgenerationen, som i de flesta fall kan engelska bättre än finska, har lämnat farmerna och flyttat till städer och andra samhällen. På de finska farmerna i Minnesota och Michigan liksom också på den kanadensiska sidan pågår mångenstädes en process genom vilken farmerna töms på sina invånare. De sista som stannar kvar är de vid den egna farmen fästa finska åldringarna.

Om finnarnas dåliga kunskaper i engelska hörde jag många historier. En del hade redan blivit anekdotiskt allmängods och

berättades på många olika håll, dock så att de individualiserades och förknippades med vissa bestämda avlidna finska personer. Många handlade om en situation, i vilken någon som inte kan engelska försöker köpa något i en affär. Ett exempel, berättat i staden De Kalb (Ill.) av Jaakko Mäkelä, som 1913 hade utvandrat från Teuva (S-ÖB)¹. Saksa-mor, som hade kommit till Amerika från Kauppila by i Teuva socken och inte kunde ett ord engelska, gick in i en affär för att köpa ägg, men biträdet förstod inte vad hon ville ha. Gumman började kackla som en höna, men kunde inte göra sig förstådd så heller. Till slut snäste hon till biträdet: "No e k s sinä ymmärrä!" ('Att du inte kan begripa'.) Då fattade biträdet: "Oh eggs!" Och gumman fick vad hon skulle ha. — Om en annan gumma berättades att hon hade så svaga kunskaper i engelska att hon efter att ha bott ett halvt århundrade i det nya landet bara kunde två engelska ord: *jesseri* (= yes, sir) och *nosseri* (= no, sir).

Orsakerna till att den äldsta emigrantgenerationen har bevarat sitt gamla modersmål är flera. Den viktigaste är att klyftan mellan modersmålet och engelskan var mycket bredare och djupare för finska emigranter, som inte hade någon som helst kunskap i engelska eller andra främmande språk, än den var t.ex. för svenska och norska emigranter, vilkas modersmål — ur finsk synpunkt — ligger rätt nära engelskan. De gamla finska emigranterna kom framför allt från finska jordbrukarmiljöer i Österbotten, där deras skolgång i bästa fall hade bestått i folkskola, ofta ambulatorisk, och konfirmationsläsning. Under sådana omständigheter hade de inga som helst grunder för inhämtandet av ett främmande språk. Att lära sig engelska var inte alltid nödvändigt. Familjemiljön var finsk och i arbetsmiljön fanns det tillräckligt många finnar att umgås med. Dålig kunskap i engelska drog finnar till de egna landsmännen, fast det naturligtvis fanns många andra orsaker till samman-

¹ Förteckning över i det följande använda förkortningar av landskapsnamnen i Finland: EF=Egentliga Finland, K=Kainuu l. Kajanaland, MF=Mellersta Finland, M-ÖB=Mellersta Österbotten, N=Nyland, NF=Norra Finland, N-S=Nedre Satakunda, N-ÖB=Nordösterbotten, S=Saivolax, S-ÖB=Sydösterbotten, T=Tavastland, Ö-S=Övre Satakunda.

hållningen (finska sedvänjor, bekantskap som inletts i "det gamla landet").

I en rätt annorlunda språklig situation befinner sig de emigranter av första generation som har utvandrat från Finland efter andra världskriget. Många av dem har i hemlandet lärt sig engelska, bättre eller sämre, eller kanske svenska, som gör det mycket lättare att lära sig engelska än om man bara kan finska.

Men även om de som emigrerat till Amerika på 1950- och 1960-talen hade lärt sig landets huvudspråk snabbare än de tidigare emigranterna, försummade de inte, efter vad jag kunde finna, att använda sitt modersmål, när talsituationen motiverade detta.

Lekmän föreställer sig ofta att amerikafinskan är ett slags blandspråk som har uppstått ur amerikansk engelska och finska. Framför allt tycks amerikafinnarna själva hysa den uppfattningen. Och de låter den bekräftas av små missförstånd som kan uppstå t.ex. då de i Amerika träffar en landsman som talar nufinska eller då de efter att ha varit borta i årtionden besöker det gamla landet och observerar vissa för sekelskiftetsfinskan främmande neologismer. Detta blandspråk exemplifierar de med vissa meningsfulla fraser, huvudsakligen bestående av lånord, "Pussaa peipipoki petiruumasta kitsiin" (skjut barnvagnen från sovrummet till köket, eng. push the babybuggy from the bedroom to the kitchen) eller "Voi kun meijän kitit tuli ja ne pleijaa tua takajaartis" (Voj, nu kom våra ungar [our kids] och de leker [play] på bakgården [in the backyard]) är bevingade fraser som används för att skildra amerikafinskan. När man avlyssnar bandinspelningar av flytande amerikafinskt talspråk märker man genast, att fraser som de citerade är konstruerade — man frågar sig i vilket syfte. Principiellt är de av samma struktur som fraser som anförs när man vill karakterisera vissa finska dialekter, t.ex. när man för att skildra dialekterna i Sydösterbotten, sydvästra Finland eller Tornedalen citerar en mening med så många svenska lånord som möjligt och när man låter de gamla finska dialekterna på Karelska näset och i Ingermanland representeras av meningar med så många ryska lånord som möjligt. Kåsörer som skriver

på dialekt gör sig ofta skyldiga till sådana överdrifter.

I själva verket är amerikafinskan inte alls något blandspråk, långtifrån. Normalt är det den dialekt individen talade vid sekelskiftet, på amerikansk botten bemängd med vissa drag ur i omgivningen bosatta landsmäns finska och ord ur omgivningens engelska. Amerikafinskans kännetecken är begränsade till ordförrådet.

Den äldsta emigrantgenerationens amerikafinska har — med vissa individuella undantag — knappast upptagit någonting alls ur amerikansk engelska i sitt fonologiska och morfologiska finska system och knappast förlorat någonting av detta heller. Jag kan därför inskränka mig till att behandla ordförrådet.

När två varandra strukturellt så olika språk som finskan, den finsk-ugriska språkfamiljens mest konservativa språk, och engelskan, som tillhör den indoeuropeiska språkfamiljen, möttes på amerikansk botten var det naturligt att anpassningsprocessen blev mycket våldsammare och samtidigt svårare än då två besläktade språk, t.ex. engelskan och svenskan, möttes.

Anpassningssvårigheterna har lett till labilitet i vissa enskilda fall, men det måste också framhållas att den s.k. amerikafinskan, i betraktande av det geografiskt oerhört vidsträckt spridningsområdet, är en märkvärdigt enhetlig språkform.

Som ett exempel på ord som inte har hunnit få en stabil finsk form vill jag nämna engelskans "social security". Gamla emigranter, som i sitt nuvarande samhälle behöver detta ord, står inför stora svårigheter, när de försöker anpassa ordfogningen till sitt finska system. Jag har noterat följande resultat: *sosialikiäri*, *souselkieri*, *sosiaalisikeritti*, *sosiaalisikuretti*, *sosiaalisikyryty* och *sosialistisikuretti*. I alla dessa fall är det svårt att säga vilka ord i den talandes ordförråd nybildningarna kan tänkas bygga på. Här har det uppenbarligen inte funnits något finskt ord som det sammansatta ordets förra eller senare del lätt kunnat anknytas till.

Ett par exempel till: följande varianter av det engelska ordet *furnace* (ugn, eldstad, värmepanna) kan noteras: pl. nom. *foneksit*, *foorniska*, *fönessi*, *förnissi* ("eihän sillä [eläkkeellä] nyt ostetam meinaten niinkuin förnissää ja tiiviitä ja kaaroja" för pensionen köper man nog inte sådant som värmepanna och

TV och bil), *fööneskä, vönös* ('ne [ilkeät naapurit] ottikiv vönöksestäki suuria paloja' de [elaka grannarna] tog stora bitar av ugnen också, Kauhava S-ÖB). Eng. *restaurant* har fått följande finska motsvarigheter: *restorantti, restoräntti, ristiräntty, rästäräntti, rästöräntti*.

Ett exempel på namn som i många fall har varit och är svåra att inpassa i finskans struktur: i spontant talspråk har jag funnit följande uttal av namnet på staden Quebec i Canada: *Kuepekki, Kuipekki, Kyöpekki, Veepekki* och *Veipäkki*. Att namnet har olika uttal i engelskan och franskan har bidragit till brokigheten.

Fonologiska och morfologiska iakttagelser

I det följande skall jag — en smula rapsodiskt på grund av det knappa utrymmet — behandla engelska lånords anpassning i finskan. Jag har genom mitt urval försökt belysa de viktigaste skillnaderna mellan finskans och engelskans fonologiska system. De finska orden har återgetts i grov transkription, tillräcklig för att dessa företeelser skall kunna observeras. Samma ordexempel har i allmänhet anförts endast en gång.

När man studerar lånordens anpassning i amerikafinskan bör man framför allt observera, att orden i allmänhet har inlånats ur den engelska som talats i trakten. Och hurdan denna har varit är det inte alltid möjligt att få reda på, emedan de amerikansk-engelska källorna är bristfälliga, framför allt språkgeografiskt. Ibland förefaller det dock som om skriftspråket har varit länkällan. Utan att gå närmare in på saken vill jag nämna följande lånord som avviker från engelskt talspråk men står skriftspråket nära: *akentti* 'agent' (*agent*), *juki* 'kruka, kannan' (*jug*), *limetti* 'gräns' (*limit*), *lumperi* 'timmer' (*lumber*), *lunssata* 'äta lunch' (*lunch*), *pussata* 'skjuta, knuffa' (*to push*), *tippeli* 'koltippvagn' (*tipple*), *vamppi* 'kärr' (*swamp*).

Det finns rikligt med exempel på ortnamn som följer skriftbilden (ibland används parallellt även en talspråklig form): Annandale (stad, Minn.): *Ananteili* (~ *Änenteeli, Änenteili, Änänteeli*), Cokato (stad, Minn.): *Kokato* (~ *Koketo, Kuketo, Kukeito*), Ohio (delstat): *Ohio* (~ *Ohaijo*), Virginia (stad,

Minn.): *Virkiinia, Virkiniia*, Wyoming (delstat): *Vyöminki*.

I följande engelska ord med huvudaccent på andra stavelsen har första stavelsen fallit bort vid inlåningen:

about 'ungefär': *pautti, paut*; *apartment* 'lägenhet, bostad': *paarmentti, parmentti* (även *aparmentti, apartementti*); *appraise* 'uppskatta': *preissata*; *economy* 'ekonomi': *kaanami*; *employment office* 'arbetsförmedlingsbyrå': *loimannin ohviisi*, även *loimanni* 'arbetsförmedlare'; *enough* 'nog, tillräckligt': *naffiks(i)* ("mull oli naffiks sualakala talveks", jag hade tillräckligt med saltfisk för vintern, Virmo EF), *nohviks(i)* ("nohviks varovainen" tillräckligt försiktig, Imatra); *example* 'exempel': *sämppeli*; *Italian* 'italienare': *talimanni* (här kan folketyologi ha spelat en roll: jag hörde förleden motiveras med att italienarnas hy glänser som talg, fi. *tali*; samma förmodan hos Alanne s. 9); *society* 'sällskap': *saiti*.

Här kan nämnas även det främst för finnarna i norra Minnesota välkända sjönamnet Vermilion Lake, i vars finska version den obetonade första stavelsen har lämnats bort: *Miljoonaleeki*, och namnet på staden De Kalb i Illinois, som förr hade en stark finsk prägel och som ortens åldringar, utvandrare från Sydösterbotten, i allmänhet kallar *Käläppi*; därjämte förekommer — främst bland finska emigranter av andra generationen — *Tekalppi*.

Ur ordbildningssynpunkt har det sitt intresse att anföra följande amerikafinska ord, som har medtagit engelskans plurala *s*. Det är genomgående ord som vanligen eller alltid förekommer i pluralform i engelskan. I amerikafinskan uppfattas pluralstammen med *-s* som singularform. Ex.:

bean-s 'böna': *pinssi, pinsi*; *carrot-s* 'morot': *käretsi*; *cookie-s* 'kaka': *kukes*, pl. *kukekset*; *cracker-s* 'kex': *kräkes*, pl. *kräkekset*; *grape-s* 'vindruva': *kreipsi*; *matche-s* 'tändsticka': *mätsets*, pl. *mätsekset* el. *mätsis*, pl. *mätsikset*; *peache-s* 'persika': *piitsis* el. *piitsi*; *shoepack-s* 'pjäxor': *sypäkset*; *thing-s* 'sak': *tinksi*; *tomatoe-s* 'tomat': *tomeetus*, *tomeitus* (även *tumeeta*); *tool-s* 'verktyg': *tulsu*, pl. *tulsut*; *trap-s* 'snara, fälla': *träpsit* (även *träppi, räppi*).

Hur engelska lånord fonologiskt anpassats till finskan

U d d l j u d a n d e tonande klusiler förekommer inte i finska dialekter. Vid inlån har engelskans *g-*, *d-*, *b-* ersatts med motsvarande tonlösa ljud. Några exempel:

gallon (vätskemått): *kaluuna*; *girl-friend* 'flickvän': *kööl-frentti*; *goiter* 'struma': *koiteri*;

diet 'diet': *taietti*; *diningroom* 'matsal': *tainiruuma*; *dock* 'docka, kaj': *tokka*; *to dump* 'avstjälpa': *tumpata*; *dynamit* 'dynamit': *taimentti*;

barn 'ladugård, stall': *paana*; *box* 'låda, paket': *paksi*; *baby* 'spädbarn': *peipi*; *beaver* 'bäver': *piiveri*; *board* 'inackordering': *poorti* el. *poortti*; *boyfriend* 'pojkvän': *poifränti*.

Uddljudande *f* förekommer endast i finskans västligaste dialekter, i vilka det har införts av finsktalande svenskar. Det förekommer regelbundet endast i de amerikafinnars talspråk, som har det i sin hemdialekts system, de övriga har i allmänhet *v*. Ex.:

family 'familj': *famelli*, *fämili*, *fämeli*, *fämeeli*, *fämelli* (i från Sydösterbotten utvandrade informanters talspråk) ~ *vameli*, *vämili*, *vämli* (informanterna har utvandrat från det savolaxiska dialektområdet, där *f-* är okänt);

farm 'jordbruk', *farmer* 'jordbrukare', *to farm* 'odla jord': *farmi*, *färmi*; *farmari*, inf. *farmata* (informanterna från Sydösterbotten och Västerbotten) ~ *varmi*, *värmi*, *varmari*, inf. *varmata* (informanterna från savolaxiskt dialektområde och det *f-lösa* österbottniska dialektområdet);

to feel 'känna sig, må': *fiilata* (S-ÖB, Västerbotten) ~ *viilata* (savolaxiskt dialektområde);

fire 'eldsvåda': *vaijari* (informanten från Urdiala T, där *f-* saknas);

to fix 'reparera': *fiksata* (S-ÖB) ~ *viksata*, (kurativavledning) *viksauttaa* (olika savolaxiska dialekter);

funny 'rolig': *foni* (S-ÖB) ~ *voni* ('sielläkös oli sitte vonia' 'där var det verkligen roligt'; Suomussalmi K.)

Engelskans *sje-ljud* har ersatts med *s*, t.ex. *shop* 'affär, verkstad': *soppa*, *shower* 'dusch': *saueri* ('sill on kotona paatit ja sauerit' 'han har bad och dusch hemma', Teuva S-ÖB). Andra

generationen amerikafinnar har redan sje-ljud: *sjaklettikeeki* 'chokladkaka' (*chocolate cake*), *sjeeri* (*sherry*).

Uddljudande förbindelser av två eller flera konsonanter har ursprungligen varit främmande för finskan. De är alltså främmande för de flesta finska dialekter. Endast i de västliga dialekter som kännbart påverkats av svenskan, påträffas konsonantförbindelser, framför allt i svenska lånord, men också i en del nyare expressiva ord. Av dessa har orden på *kl-*, *kr-*, *pl-*, *pr-* och *tr-* den största utbredningen i de västliga dialekterna; något mindre utbredning har ord på *kn-*, *fr-* och *fl-* och allra sällsyntast är ord på *s+* konsonant (eller två konsonanter).

I allmänhet följer talspråket hos de gamla emigranterna av första generationen i detta avseende hemtraktens dialekt. Undantag finns: de som talar engelska bra har inte några svårigheter med uddljudande konsonantförbindelser.

Den varierande förekomsten av uddljudande engelska konsonantförbindelser i amerikafinskan har observerats av en del emigranter. I De Kalb (Ill.), ett gammalt och starkt sydösterbottniskt centrum, härmade man en från Alavo (S-ÖB) utvandrad gumma: *oli reinir räkillä ropulia* 'vi hade besvär på järnvägen', *veri reisi* 'mycket tokig'. Andra som har utvandrat från Sydösterbotten säger *oli treinin träkillä tropulia* (jfr eng. *train*, *track*, *trouble*) och *veri kreisi* (jfr eng. *crazy*). Alavodialekten avviker i denna ljuddetalj från de västligare sydösterbottniska finska dialekterna.

kl-

to clean 'rengöra': *kliinata* (S-ÖB) ~ *liinata* (savolaxiska och tavastländska dialektområden, där uddljudande konsonantförbindelse inte finns);

clerk 'affärsbiträde, kontorist': *klärkki* (Nurmo S-ÖB, Letala EF, där *kl-* finns i dialekten), *klörkki* (Jurva S-ÖB) ~ *lärkki* (Muhos, nära Uleåborg; dialekten har inte uddljudande konsonantförbindelse);

club 'klubb': *klupi* (*klupihaussi* 'klubbhus') ~ *lupi* (Suonenjoki S);

Ortnamn: Cleveland (stad, Ohio): *Kliivelanti*, *Kliulanti* ~ *Lii-velanti* (Karstula MF); Cloquet (stad, Minn.): *Klokee* el. *Klokei* ~ *Lokee* (*Lokkee*, emigrant av andra generationen, föräld-

rarna från Östra Finland), *Lokei* (Pudasjärvi N-ÖB);

kr-

creamery 'mejeri': *kriimeri* (S-ÖB) ~ *riimeri* (Sievi M-ÖB, amerikafinne av andra generationen med föräldrar från Suomussalmi K);

granary 'affär': *reinari* (Kuusamo K);

grandmother 'farmor, mormor': *krämma* (amerikafinne av andra generationen) ~ *remma* (Suonenjoki S), *remmi* (Kortestjärvi, Sydösterbottens savolaxiska kil);

pl-

blanket 'filt': *plänketti* (S-ÖB, Västerbotten) ~ *länketti* (Saarijärvi MF, Suomussalmi K);

to play 'leka': *pleijata*, motsvarande handling *pleijoo* (Ylistaro S-ÖB) ~ *leijata*, *leijaus* (Pyhäjärvi S);

pr-

principal (teacher) 'överlärare': *prinssipooli* (Ijo, kusten vid Uleåborg, där uddljudande konsonantförbindelser finns i dialekten) ~ *rinsipaali* (Karstula MF);

to prospect 'undersöka, leta malm': *proospäkätä* (S-ÖB) ~ *ruospäkätä* (Saarijärvi MF);

tr-

train 'tåg': *treini* (sydvästra Finland, S-ÖB) ~ *reini*, *reiniakentti* 'konduktör' (Taivalkoski K);

trouble 'besvär, motgång, bråk': *tropuli*, *trupeli* (S-ÖB), *trupelli* (S-ÖB, Västerbotten) ~ *ropuli* (Suonenjoki S), *rupeli* (Kuusamo K);

trap, *traps* 'snara, fälla', *to trap* 'fånga i snara, i fälla', *trapper* 'jägare': *träppi*, *träpsi*, *träpätä*, verbalavledning *träppöö*, *träppäällä*, *träppäri* (S-ÖB) ~ *räppi*, *räpätä* (Kajanaland, Savolax);

Exempel på förbindelser med *f-*:

flu 'influenza': *fluu* (S-ÖB) ~ *luu* (Pulkkila M-ÖB);

freight 'frakt': *freitti* (informanten från Virmo i sydvästra Finland), *preittijuna* 'godståg' (Ruovesi, vars dialekt ligger på östgränsen för ord med uddljudande *pr-*) ~ *reitti* (Ylikiiminki N-ÖB, där uddljudande konsonantförbindelser inte förekommer).

Engelskans uddljudande förbindelser av *s-*+ annan konso-

nant har berett de flesta finnar speciellt stora svårigheter, emedan ytterst få emigranter har känt till dem från sin hemdialekt. Några iakttagelser:

Engelskans *slavic* 'slav(isk)' är i amerikafinskan vanl. av typen (*s*)*laavis*: gen. (*s*)*laaviksen*. En emigrant från Storkyro (S-ÖB) sade: "— unkerilaasia ja niitä slaaviksia" 'ungrare och slaver', vilket förklaras av att det för en sydösterbottning som är van vid uddljudande *kl-*, *kr-*, *pl-*, *pr-*, *tr-* är relativt lätt att tillägna sig förbindelserna *sk-*, *sl-* och *sp*. För en savolaxare är det mycket svårare: "niit om paljo (unkarilaisia Fairportissa), ja laaviksia" 'det finns mycket (ungrare i Fairport), och slaver' (person som utvandrat från Kyyjärvi MF, savolaxisk dialekt).

Engelskans *store* 'affär' återges av en del finnar som kan engelska bra med *stoori*, men de flesta amerikafinnar säger *toori*, t.ex. en emigrant från Ylistaro S-ÖB: "ne antoo muller rahaa ja sai mennät toorist(a) osthama makiaasia" de gav mig pengar och jag fick gå till affären och köpa snack; en emigrant från Suonenjoki S: "ne käyväät joskus toorissa" de går till affären ibland; och en från Ristijärvi K: *tooritimsteri* (engl. *store-teamster*) 'kusk'. Ett *st-* som blivit inljudande i andra leden av ett sammansatt ord har däremot i allmänhet bevarats, t.ex. *drug store*: *rakstoori*, *rikstoori*.

Granskar man motsvarigheterna till eng. *strike* 'strejk', *to strike* 'strejka' observerar man att ordet är *straiikki*, *straikata* hos andra generationen amerikafinnar, men hos första generationen emigranter antingen *traikki*, *traikata* eller *raikki*, *raikata*. En person, född 1882, som 1913 utvandrat från Urdala T, hade enligt sin hemdialekts struktur *tr-*: "niin ne [=Laukon kartanon torpparit] teki traikin sitten että, he ei tut työhön" så de [Laukko gårds torpare] strejkade och kom inte till arbetet. Men en person, född 1890, som hade utvandrat till Amerika från Kiuruvesi S 1909, hade *r-*: "(työläiset) rupesivat reikkaamaa(n)" arbetarna började strejka.

Eng. *street* 'gata' (även sammansatta ord med *street* som första led) är i amerikafinskan *striitti*, *triitti* eller *riitti*, beroende på vilket individens fonologiska finska system är. En emigrant, född 1886, från den svenska socknen Övermark S-ÖB, hade vid 16 års ålder flyttat över språkgränsen till den finska

socknen Teuva och där lärt sig finska. Han använde i sitt spontana finska talspråk *striitkaara* 'spårvagn', *striitkaaraleini* 'spårvägslinje'. Emigranter från Sydösterbotten hade vanligen *tr-*: *triitti*, *triitkaara*, men emigranter från Savolax och sydöstra Finland *r-*: *riitti*, *riitkaara* el. *riikkaara*. I Hancock (Mich.) frågade jag var en finsk familj bodde och fick av en emigrant från Saxolax svaret: "Sielä ne ellää Ränkliniir riitillä" de bor därborta på Franklin Street.

Eng. *to skid* 'släpa (stock)', har vid inlåningen anpassats efter finskans kontrakta verb och heter vanl. inf. *kitata*, pres. 1 pers. *kittaaan*, imp. 1 pers. *kittasin*, men i en norsk finnes talspråk *skitata*: *skitattiin* (tukit) 'vi släpade stock'.

Eng. *sweater* 'ulltröja' heter på amerikafinska vanl. *veteri* ("no kaikki kotona kurottiin sukat ja vanttuut ja kaikki, väliiv veteriäkin" allt stickades hemma, strumpor och vantar, ibland ulltröjor också, Urdiala T), *sv-* är ovanligt (*sveteri*) utom inljudande i efterleden i sammansatta ord: *villasveteri* (Suonenjoki S).

I närheten av den dialektgräns i Finland, där den första av två uddljudande konsonanter faller bort, förekommer vacklan: man påträffar konsonantförbindelser även i ord, där de etymologiskt inte hör hemma.¹ Sådan hyperkorrekthet förekommer även i amerikafinskan. Hos en amerikafinne av andra generationen, vars föräldrar hade utvandrat från det område där uddljudande konsonantförbindelser är okända, förekom t.ex. ordet *linkki* och därjämte *plinkki* 'lodjur', jfr eng. *lynx*.

I engelska konsonantförbindelser, där den senare komponenten är en halvvokal, har halvvokalen vanl. vokaliserats:

quart (vätskemått): *kuortti*, även *kvartti* (andra generationen amerikafinnar); *to quit* 'säga upp sig'; *kuitata* ("kuitattiim maini yhtenä keväänä ja mentiin Takoottaan" vi sade upp oss i gruvan en vår och for till Dakota, Pöytis N-S).

Buick (bilmärke): *Piukki*; *fuse* 'stubintråd, säkring': *fiusi* el. *fiuusi*; *cucumber* 'gurka': *kiukumperi*; *mule* 'mula': *miuli*

¹ Se t.ex. Rapola, Suomen kielen äännehistorian luennot (Föreläsningar över finsk ljudhistoria), 1966, s. 23 och Virtaranta, Länsiyläsatakungalaisten murteiden äännehistoria I (De västliga Övre Satakunda-dialekternas ljudhistoria I), 1946, s. 25—26.

(”siellä oli Tommainilla ni oli kaks miulia jotka kaaroja veti” i Tom-gruvan hade de två mulor som drog vagnarna, Äänekoski M-F); *music: miusikki*. — Ortnamn: Buhl (stad, Minn.) *Piuli, Munising* (stad, Mich.): *Miunisinki*.

Uddljudande affrikata har ersatts med *s*, ex.

chain ’kätting, kedja’: *seini* (”sillä semmosek kultaseinit hengasi klasisilmistä” han hade en sån där guldkedja hängande i glasögonen, Matarengi, Norrbotten i Sverige);

chance ’tillfälle’: *senssi*, sällan *sänssi*; *to change* ’byta’ (”minä heti muuta kun senssasim pikkusen työvaatteita pois” jag bytte genast från arbetskläder till andra, Pihtipudas, MF); *chunk* ’stycke, klump’: *sonkki* (”sittel liha tuotiin semmosina suurina sonkkina” sedan bars köttet in i stora stycken, Evijärvi S-ÖB).

Några iakttagelser om hur för finskan främmande in ljud a n d e konsonanter och konsonantförbindelser, som förekommer i amerikansk engelska, har behandlats i amerikafinskan:

De tonande klusilerna *g* och *b* har, vilket är naturligt, ersatts med motsvarande tonlösa ljud, ex. ortnamnet Waukegan (stad, Ill.): *Vaukeeka, Vaukeeki*; eng. *rubbers* ’gummi’: *ropessi* pl. *ropessit* ’galoscher’.

Det är motiverat att en smula närmare gå in på engelskans *d* i finska lånord, emedan *d* är ett för finskt skriftspråk och riksspråk bekant fonem. Detta *d* är dock främmande för dialekterna och togs i bruk i skriftspråket först för något mer än hundra år sedan som en kompromiss mellan olika varianter av svagt stadium av *t* i dialekterna. Detta *d*, som saknats i de flesta amerikafinnars fonemförråd, har sällan inlärts i Amerika; det ersätts med motsvarande tonlösa ljud, *t*. Ex. *idea* ’idé’: *aitia, aitie* (sälls.); *accident* ’händelse, olycka’: *aksitentti, eksitentti, äksitääntti*; *load* ’last’, *to load* ’lasta’, *loader* ’lastare’: *looti, lootata, lootari*; *medicine* ’medicin’: *metesiini*; även i konsonantförbindelser: ex. *building* ’byggning’: *piltinki*; *garden* ’trädgård’: *kaarteni*, även *kaateni* och (kanske individuellt) *kaarneri*; *candy* ’karamell’: *känti*; *to peddle* ’idka gårdfarihandel’: *petlata*; *peddler* ’gårdfarihandlare’: *petlari* el. *petleri*; *address* ’adress’: *ätressi, äätressi*; *foundry* ’gjuteri’: *fauntri*.

De flesta finska emigranterna är från Sydösterbotten, dvs. från en trakt, där *t* i svagt stadium växlar med *r*, och man kunde därför vänta sig att *d* ersatts även med *r*. Men något sådant har jag påträffat endast i en del ortnamn, Philadelphia t.ex., som i amerikafinskan heter *Filatel(f)fia* el. *Vilatelhvia*, ibland också *Filarelfia* (informanten från Teuva S-ÖB).

Inljudande *f* förekommer endast i en del västfinska dialekter. Ord med geminata-*f* har den största utbredningen, mycket mindre utbredning har ord med *f*+konsonant. Studerar man engelska -*f*-ords anpassning i amerikafinskan, observerar man att personer som kan engelska bra och dessutom personer från *f*-området i Finland i allmänhet säger -*f*- (resp. -*ff*-), men hos de övriga har -*f*- substituerats på samma sätt som i dialekterna i Finland, dvs. -*ff*- med -*hv*-, -*ft*- med -*ht*-. Ex.:

office 'byrå, kontor': *offiisi* el. *ofiisi* (informanterna från Sydösterbotten och Satakunta) ~ *ohviisi* (Itis, sydosttavastländsk dialekt; Petäjävesi, savolaxisk dialekt; Kurkijoki nordväst om Ladoga); *stuff* 'ämne, vara'; *staffi, toffi* ('se vähä haki meillej jotakin ruakatoiffia' han hämtade oss lite matvaror, Kauhava S-ÖB) ~ *tohvi* ('jos oli jonkullainem piäni tölkki jotakin tohvia' om man hade någon liten burk med någon matvara, Urdiala T).

Ex. på ortnamn: Buffalo (stad): *Puffalo* (S-ÖB) ~ *Puhvalo* (Viitasaari MF); California (delstat): *Kalifornia* ~ *Kalihvornia* (Simo NF).

Eng. *shaft* 'gruvschakt': *safti* (S-ÖB, Västerbotten), *säfti* (sydvästra Finland) ~ *sahti* (S och K), *sähti* (MF, savolaxiskt dialektområde); *shift* 'skift': *sifti* (S-ÖB) ~ *sihtipaasi* 'skiftförman, boss' (Kiuruvesi S).

Engelskans tonlösa spirant -*ih*- har i finskan ersatts med (*t*)/*t*, ex. *bath* 'bad'; *bathroom* 'badrum', *bath tub* 'badkar': *paati, paatiruuma, paatitamppu*; *south* 'söder': *sautti*.

Engelskans förbindelse av dental och sibilant, *tsj*, *dsj*, motsvaras i amerikafinskan vanligen av -*ts*-. Inljudande -*ts*- har förekommit endast inom en mycket liten del av det finska dialektområdet, dvs. inom de sydostfinska dialekterna. I de övriga finska dialekterna motsvaras -*ts*- av -*tt*- (västra Finland) och -*ht*- (östra Finland). Amerikafinskan behandlar hithörande ord

som finskan behandlat sena svenska lånord (se Virtaranta op. cit. s. 220—221).

to bach 'hushålla': *pätsätä*, frekv.-avledning *pätsäillä*; *teacher* 'lärare': *tiitseri* el. *titseri*.

cage 'uppfodringskorg, gruvhiss': *keitsi*; *cabbage* 'kål': *käpetsi*; *college* 'högskola': *kaletsi*, *kaaletsi*, *kaalitsi* (sällan *kalessi*); *manager* 'direktör, föreståndare': *manatseri*, *mänätseri* el. *mänetseri*. Obs. *garbage* 'avskrädeshög': *karpessipaikka*.

to catch 'fånga, få fast': *ketsata* el. *ketsätä*; *hitch* 'hinder, svårighet': *hitsi*; *to pitch* 'stacka hö': *pitsata*; *satchel* 'resväska': *setseli*, *setselli* (sällan *sesseli*); *witch* '(järnvägs)växel': *viitsi*.

porch 'farstutruppa, tambur': *portsi*, *porchman* 'tamburvaktmästare': *portsmanni*. Obs. sammansättningen *Fourth of July* (nationaldagen): *fortsulai*, *förtsylai*, *vortsulai*, *portsulaa*.

Endast efter nasal förekommer regelbundet sibilant:

-*ntsj*:- *-ss*:- *bunch* 'hop': *punssi* ('ja sitte meitä lähti iso punssi sinne' och så reste vi dit, en hel hop, Ylikiiminki N-ÖB); *inch* 'tum': *inssi*; *lunch* 'lunch, matbit': *lunssi*, *to lunch* 'äta lunch': *lunssata*; *punch* 'stans': *punssi*.

-*ndsj*:- *-(s)s*:- *engine* 'litet lokomotiv': *insi*; *engineer* 'lokförare': *insinööri*; *range* 'område': *renssi*; *orange* 'apelsin': *orenssi*.

Exempel på konsonantförbindelser, som vid inlåningen har uppdelats på olika stavelser:

handle 'handtag': *hänteli*; *single* 'ogift': *singeli*; *shingle* 'takspån, pärtä': *singeli*; *whistle* 'visselpipa': *visseli*, sällan hyperkorrekt *fisseli*; *entry* 'gruvingång': *enteri*; *acre* (ytmått, ca 0,4 ha): *eekkeri*, *eekeri*; *trouble* 'svårighet, besvär, bråk': *tropuli*, *ropuli*, *trupeli*, *trupelli*, *rupeli*, *rupelli*; *maple* 'lönn': *meipuli*, *meippeli*; *hillbilly* 'bergsbo i sydstaterna i USA': *hilipili*.

En del konsonantförbindelser har förenklats, t.ex. *apartment* 'hyreslägenhet': *apartmentti*, *apartementti* (eller om den obetonade första stavelsen har bortfallit: *parmentti*, *paarmentti*); *extra* 'extra': *eksra*, t.o.m. *eksa* (Petäjävesi MF), hos personer som kan engelska bra *ekstra* el. *ekströ*; *rheumatism* 'reumatism': *rometiisi*, *romutiisi*. Ortnamnen Creighton (gruva, Minn.): *Kreitto*; Sudbury (stad, Ont.): *Suppuri*, *Supperi*.

I en del konsonantförbindelser har klusilen *p* tillagts efter *m*:

hemlock (amerikansk gran): *himplo, himplokki; homestead* 'gård, nyodling': *humpsteeti~humsteetti, humsteeti; home-steader* 'nybyggare': *humpsteetari*.

Vidare bör nämnas några fall av dissimilation: *level* 'gruv-nivå': *leveni~leveli, levuli; wholesale* 'partihandel': *holseeni* el. *holseini*.

När det gäller v o k a l e r n a skall jag endast nämna några fall av substitution, framförallt sådana där amerikafinskan inte är enhetlig. Där två olika amerikafinska uttal förekommer i exem-plen bygger det ena på uttalet i amerikansk engelska, det andra tydligen på den engelska skriftbilden.

Vokalljud i första stavelsen:

1. *a~ä*: *accident* 'olyckshändelse': *aksitentti~äksitentti* (t.o.m. *eksitentti*); *catholic* 'katolik': *katolikki, katuliikki, katulialainen* ~ *kätlikki, kätliikki; farm* 'jordbruk': *farmi, varmi~färmi, värmi*.

2. *e~ä*: *to help* 'hjälpa': *helpata, helppari* 'medhjälpare' ~ *häl-pätä, hälppäri; to spend* 'slösa': *pentata~pöntätä*.

3. *e~i*: *relief* 'hjälp, understöd': *reliffi~riliffi, rilihvi*.

4. *ä~e*; *chance* 'tillfälle, möjlighet': *sänssi, säntsi~senssi, sent-si*.

5. *o~a*: *job* 'arbete': *jopi, sällan joppi~japi; jobber* 'förmed-lare, jobbare': *joppari~jappari; (for) nothing* 'i onödan': *no-tingista* (sing. elativ) ~ *natingista, natinkista; solid* 'stadig, sä-ker': *solitti, soletti* ('minull oli semmone soletti hellu sitte niin-ku sanotaa' jag hade stadigt sällskap som man säger, Övervetil M-ÖB) ~ *saletti, adv. salatisti* 'säkert'.

6. *u~o~a*: *bus* 'buss': *pussi* (kan vara påverkat av svenska) ~ *possu~vanl. passi; upstairs* 'i övre våningen': sing. nom. *upstee~opstee*.

7. *aa~oo*: *hall* 'föreningshus, matsal': *haali~hooli; to call* 'kalla ngn för ngt, tillkalla (t.ex. per telefon)': sällan *kaalata~vanl. koolata*.

Obs. även följande labilitet:

ei~ee: *cable* 'rep': *keipuli~keepuli; game* 'spel': *keimi~keemi; labor* 'arbetare': *leipori, leipurikänki* 'gång arbetare' ~ *leepöri; lake* 'sjö': *leiki~leeki; to pave* 'belägga väg': *peivata*

~*peevata*; *plate* 'tallrik, skiva': *pleiti*~*pleeti*. I ett enda hit-hörande ord har jag endast observerat långt *e*; *cake* 'kaka': *keeki*, *pänkeeki* 'pannkaka'.

Ett exempel på substitution av vokal i senare stavelser:

Engelska avledningar på *-er* (i allmänhet personord) slutar i amerikafinskan vanligen på *-ari* (parallellformer på *-eri* förekommer ibland), t.ex. *bulldozer* 'stor traktor': *pultoosari*~*pultooseri*; *butcher* 'slaktare': *putsari*~*putseri*; *heater* 'värmekamin': *hiitari*; *housekeeper* 'hushållerska': *hauskiippari*~*hauskiipperri*; *hunter* 'jägare': *hunttari*; *leader* 'ledare' (t.ex. om ledaren i en vargflock): *liitari*; *lawyer* 'jurist': *loijari*~*loijeri*.

Avledningarna på *-ari* gynnas av att de finska emigranterna redan tidigare haft flera *ari*-ord av svenskt ursprung (däremot mycket få *eri*-ord) och dessutom av att i många fall kontrakta verb med *a*-stam används parallellt med avledningarna, t.ex. *hiitata* 'värma', *huntata* 'jaga'. — Även ett ord som *sailor* 'sjöman': *seilari* har blivit en avledning på *-ari*, jfr motsv. verb *seilata*.

En undersökning av hur engelska ord som slutar på konsonant har anpassat sig i finskan leder bl.a. till följande iakttagelser.

1. Konsonanten *-n* i slutet av ord har fallit bort i en del appellativ och ortnamn, ex. *indian* 'indian': *intti*, sällan *inti*; *kitchen* 'kök': *kitsi*; *union* 'fackförening': *junio*; *Keewatin* (Minn.): *Kivatti*; *Kingston* (stad, Minn.): *Kingsto* (sing. gen. *Kingston*) ~ *Kingston(i)*.
2. När ett ord som slutar på konsonant anpassar sig efter finskan är konsonanten i vissa fall lång (resp. geminata) i andra fall kort.

På gränsen mellan en första och en andra stavelse är konsonanten vanligen lång när första stavelsens vokal i engelskan är kort, ex. *dock* 'docka': *tokka*; *pick* 'jordhacka': *pikka*; *flat* 'låg, platt': *flättä*; *kid* 'barn': *kitti*; *pop* 'läskdryck': *poppi*; *shop* 'verkstad': *sappa*; *camp* 'stuga': *kämppä*; *friend* 'vän': *fräntti*, *frentti*~*fränti* (emigranter från S-ÖB; i deras dialekt ingår, liksom i de geografiskt närbelägna svenska dialekterna, vokal + *n* + *k* o *r* t dental); *front* 'front': *frontti*, *frontroom* 'tambur': *fronttiruuma*; *Ford* (bil): *Fortti*; *fork* 'högaffel': *forkka*, *vork-*

ka, porkka; pork 'svinkött': *porkka; nurse* 'sjuksköterska': *nörssi* ~ *nörssä*.

Undantag finns, ex. *block* 'kvarter': *ploki* (vanligen utan stadieväxling, t.ex. sing. gen. *plokin*, men hos en del från Syd-österbotten utvandrade sing. gen. *ploin*); *luck* 'lycka, tur': *luki*.

På gränsen mellan en första och en andra stavelse är konsonanten vanligen enkel när första stavelsens vokal i engelskan är lång eller diftongerad, ex. *book* 'bok': *puuka; sidewalk* 'trottoar': *saitvooki; room* 'rum': *ruuma; pail* 'hink': *peili; beer* 'öl': *püiri; car* 'bil': *kaara; gas* 'bensin': *kääsy*. I vissa ord förekommer vacklan: *hard* 'hård': *haarti* ~ sällan *haartti; yard* 'gårdsplan': *jaarti* ~ sällan *jaartti*. — Undantag: *ride* 'skjuts': *raitti; house* 'hus': *haussi; place* 'plats': *pleissi; size* 'storlek': *saissi*.

3. Av exemplen i det föregående framgår att engelska ord som slutar på konsonant i amerikafinskan vanligen slutar på *-i*. Några exempel till: *corn* 'majs': *koorni; tax* 'skatt': *täksi; feeling* 'känsla': *fiilinki; heering* 'sill': *häärinki; market* 'affär': *marketti*.

Andra vokaler är sällsynta:

-a, -ä, ex. *barn* 'ladugård, stall': *paana; pound* (mått): *pauna; gallon* (vätskemått): *kaluuna; saloon* 'krog': *saluuna; section* 'bansträcka': *seksuuna*.

-u, -y, ex. *Greek* 'grek': *kriikku; pipe* 'rör': *paippu; rent* 'hyra': *rännty*.

Verbens morfologiska anpassning

De flesta inlånade verb har anknutits till finskans s.k. kontrakta verb, ex. *to build* 'bygga': *piltata; to clean* 'rengöra': (*k*)*liinata; to count* 'räkna, gälla': *kauntata; to fill* 'fylla': *fil-lata, fyllätä; to fix* 'putsa, reparera': *fiksata, viksata; to hate* 'hata': *heitata; to heat* 'värma': *hiütata; to phone* 'telefonera': *foonata, voonata; to spray* 'spruta': *preijata*.

Till andra verbtyper har attraktionen varit mindre, ex. a) *to watch* 'iakttaga, vakta': *vatsia; to work* 'arbeta': *vorkkia; b) to finish* 'sluta': *finistää; to gravel* 'sanda': *kräveltää; to hoist* 'hissa': *hoistaa; to shovel* 'skyffla': *soveltaa; c) to talk* 'tala':

tookentaa. — En del reflexivavledning ar bör observeras, ex. *eksaitaantua* ('ne [ihmiset] menettää siälä järkensä, ne eksaitaantuu' människorna mister förståndet [på læstadianernas möten], de blir extatiska, Teuva S-ÖB), jfr *to get excited*; *junioontua* 'ansluta sig till fackförening', jfr *union*.

Översikt av lånorden i amerikafinskan

Citatlånen, betydelselånen och översättningslånen i amerikafinska har här grupperats i var sitt avsnitt och behandlas efter de helt efter finskans syntax och fonologi anpassade egentliga lånorden.

1. Om de egentliga lånordens antal är det svårt att ge exakta uppgifter. Räknar man olika avledning ar av och sammansättningar med samma grundord som särskilda ord, är lånorden som utplockats från våra band ca 1 500 (person- och ortnamnen givetvis frånräknade). För jämförelsens skull vill jag nämna att lånorden i Meri Puomies' material (hennes inspelningar upptar ca 1/4 miljon ord) som utgör en knapp sjättedel av mitt eget material (ca 1 1/2 miljon ord), är 1 064. Av detta ser man att amerikafinskans grundläggande ordförråd, när det väl är samlat, växer mycket långsamt, även om materialet mångdubblas.

Lånordsfrekvensen i spontant talspråk varierar naturligtvis mycket, beroende på informant och ämne. Frekvensen är störst om informanten inte är amerikafinne av första generationen och om samtalet rör sig på ett område med en i det gamla landet okänd specialterminologi, t.ex. gruvarbete (män), hushåll (kvinnor) och föreningsliv (alla). Till gruvterminologin hör drygt trettio lånord. Hushållsterminologin är svårare att avgränsa, och jag vågar inte ange ens ett approximativt ordantal, delvis därför att det var relativt få bland de kvinnor vi intervjuade som i sin ungdom hade varit hembiträden i välbärgade engelsktalande familjer; i New York skulle det säkert ha funnits många, men där samlade vi inte material. I hushållsvokabulären finns det naturligtvis också andra lånord än de som har kommit från "miljonärskök", t.ex. *piiri 'öl' (beer)*, *pisketti*

'kaka' (*biscuit*), *tousti* 'rostat bröd' (*toast*) och verbet *toustata* 'rosta bröd'.

Många av exemplen i föregående kapitel är tagna från dessa ämnesområden. Orsaken till inlåningen av ord är lätt skönjbar även på många andra områden. Här följer några spridda iakttagelser.

Orden *farmi* (*varmi*), *farmari* (*varmari*), *farmata* (*varmata*) är naturliga lån, emedan de finska orden *maatila* 'bondgård, jordbruk', *maanviljelijä* 'jordbrukare' och *viljellä maatilaa* 'idka jordbruk' inte är lika nära sammanhörande och klara termer som engelskans *farm*, *farmer* och *to farm*.

Nationalitetsbeteckningarna har för de flesta emigranter blivit aktuella först i "det nya landet", där de verkligen har behövts. Det är därför inte så underligt att amerikafinskan i stället för finskans *unkarilainen* 'ungrare, ungersk' vanligen har *hunkeri* (eng. *hungarian*), *hunkerilainen*, *hankerilainen*, *unkeri*, *unkerilainen*, och att den ersätter *irlantilainen* 'irländare, irländsk' med *airis* (pl. *airikset*) el. *airismanni*, *italialainen* 'italienare' med *talimanni* (varom ovan), *virolainen* 'est, estnisk' med *estonialainen*, *ukrainalainen* 'ukrainare, ukrainsk' med *jukrainalainen*, osv. Endast *ruotsalainen* 'svensk' är alltid *ruotsalainen* även i amerikafinskan (dialektalt givetvis även *ruuttalaanen* S-ÖB), vilket visar ordets stadiga förankring i de gamla emigranternas hemdialekt.

En del tekniska och medicinska begrepp har emigranterna inte blivit förtrogna med förrän i Amerika, och det är därför naturligt att de först där har upptagit benämningarna i sitt språk och då i en amerikansk-engelsk form. Några exempel: *eksrei* 'röntgenstråle (*X-ray*), *hospitaali* 'sjukhus' (*hospital*), *laboratorio* 'laboratorium' (*laboratory*), *räketti* 'raket' (*rocket*), *taimentti* 'dynamit' (*dynamite*), *tipteeeri* 'difteri' (*diphtheria*), *äsma* 'astma' (*asthma*).

Dessa ord och liknande kan man, om jag så får säga, vänta sig finna i amerikafinskan, men det finns andra i fråga om vilka man får försöka gissa sig till inlåningsorsaken. Några exempel:

Varför har amerikafinskan upptagit orden *haussi* och *ruuma* för *talo* 'hus' och *huone* 'rum', trots att *talo* och *huone* säkert

har funnits i alla emigranternas aktiva ordförråd vid utvandringen från det gamla landet? En möjlig orsak är de engelska ordens starka frekvens i emigrantmiljön, en annan att inlåningen underlättats av att engelskans *room* och *house* utan större svårigheter har kunnat anpassas efter finska ords struktur.

Att största delen av emigranterna har utvandrat från Syd- och Mellanösterbottens sjöfattiga slätter kan förklara inlåningen av vissa naturappellativ, t.ex. *leeki* el. *leiki* 'sjö' i st. f. *järvi*. Finskans *järvi* 'sjö' har inte försvunnit hos alla gamla emigranter, men hos många — enligt mina iakttagelser hos de flesta. En orsak till att *järvi* blivit *leeki* kan vara att ordet i det gamla landet i dagligt tal användes bara i vissa sällsynta sammanhang. En annan tänkbar orsak är att eftersom *lake* ingår i namnet på många sjöar i emigranternas nya hemtrakter (ex. *Piiverleeki*=Beaver Lake, Ont.; *Pläkleeki*=Black Lake, Ont.; *Fransleiki* el. *Ransleeki*=French Lake, Minn.), har *leeki* el. *leiki* kommit in i emigranternas ordförråd från sjönamnen och sedan blivit ett fristående appellativ.

Det är också förvånande att många amerikafinnar säger *hilli* 'berg, kulle' i stället för *vuori* el. *mäki*. Beror detta, åtminstone delvis, på att den sydösterbottniska hembygden är ett flackt slättland? Kanske har inlåningen av appellativet *hilli* utom av förekomsten av *hill* i vissa egennamn främjats även av att amerikafinnar i många fall har ändrat släktnamn som *Mäki*, *Mäkinen*, *Myllymäki* o.a. där ordet *mäki* ingår, antingen till *Hill* eller till ett sammansatt namn på *hill* (ex. *Hieta-mäki* till *Sandhill*).

Engelskans *to hunt* 'jaga' har inlånats i amerikafinskan: *hunta* (med avledningar). Det beror säkert delvis på att det i emigranternas hemdialekter ha funnits många olika ord för 'jaga'. Övergången till ett enda neutralt ord, som var lätt att anpassa efter finskans struktur, underlättade den inbördes kommunikationen mellan amerikafinnarna. När man tänker på inlåningsbehovet får man inte heller glömma att begreppet jaga för en del amerikafinnar fick innehåll först i det nya landet.

Vid en granskning av lånorden observerar man också att in-

låningsprocessen i ytterst få fall har lett till homonymi med ett i språket redan existerande ord. Två exempel:

I amerikafinskan betyder *kuitata* liksom det engelska originalordet (*to quit*) 'säga upp sig, lämna sitt arbete' (ex. "minä olij jotain neljä vuatta [töissä rautalankatehtaassa], sittem minä kuittasin", jag arbetade omkring fyra år i en ståltrådsfabrik, sedan sade jag upp mig, Ylistaro S-ÖB), men i finskan betyder *kuitata* i enlighet med den svenska förebilden 'kvittera'. Uppenbarligen var detta senare *kuitata* ett ord som de gamla emigranterna använde så sällan, att det lätt undanträngdes av det nya *kuitata*.

Amerikafinskans *soveltaa* 'skovla, skyffla' (eng. *to shovel*) är ett förvånande inlån, emedan finskan har en egen likalydande avledning som betyder 'tillämpa, avpassa'. Men man måste komma ihåg att *soveltaa*, en avledning av verbet *sopia*, i finskan är ett mycket ungt konstgjort ord; det finns tidigast belagt i Ferd. Ahlmans 1865 utgivna svensk-finska ordbok. I finska dialekter är *soveltaa* okänt, och det var naturligtvis okänt för nästan alla emigranter.

Ytterligare ett lånord förtjänar nämnas: engelskans *to run* (jämte avledningar) har inlånats i amerikafinskan i formen *runnata* (personord *runnari*). Ordet används i amerikafinskan bl.a. på följande sätt:

a. driva el. sköta en affär, ett jordbruk: "oon saunaa runnannu" jag har haft en bastu, Teuva S-ÖB; "se runnas täällä rautatooria 70 vuotta" han drev järnhandel här i 70 år, Ylistaro S-ÖB; "runnata varmia" sköta en farm, Säräisniemi N-ÖB;

b. tillverka: "jotka runnasi vain jotta yhev venellastin ter-
vaa" som tillverkade bara en båtlast tjära, Ristijärvi K;

c. vara i gång, i arbete: "runnas sillom maini" gruvan var i gång då, Mynämäki EF; "ei mikkäät työt runnannu" (under kristiden) var inga arbeten i gång, Teuva S-ÖB; "oo, siellä jo runnaa" åh, där är bandspelaren redan i gång, Teuva S-ÖB; "raittiusseura siihen aikaan kovastir runnasi täällä" på den tiden var nykterhetsföreningen väldigt aktiv här, Heinola T;

d. röra sig, strömma: "ne (=porot) on suurissa ponsissa (eng. *bunch*) sillon kun ne runnaa, syksyllä" de (renarna) är i stora hjordar när de vandrar, om hösten, Ristijärvi K; "kul

lähti Iijoki runnoamaan” när det blev islossning i Ijo älv, Tai-
valkoski K;

e. vara uppställd som kandidat, få en post: ”saa nähäräv
vieläkö runnaa” få se om han (Kekkonen) blir vald (till presi-
dent för tredje gången), amerikafinne av andra generationen;
”se nelijä kertaa runnas presidentiksi” han (Roosevelt) valdes
till president fyra gånger, Ylihärmä S-ÖB.

Varför har ordet inlånats trots att det finns finska uttryck
för alla ovan uppräknade användningar? Det beror dels på att
det engelska verbet *to run* har ett så stort betydelsefält och är
så frekvent, dels på att vissa av de förbindelser i vilka verbet
förekommer (”maini runnaa” ’gruvan är i gång’, ”runnata pre-
sidentiksi” ’vara uppställd som presidentkandidat’, osv.) har
varit okända för emigranterna i det gamla landet. Inlåningen
har givetvis underlättats av att *to run* utan besvär kunnat an-
passas efter finskan.

2. Citatlånens frekvens är beroende av den talandes kunskaper
i engelska. Är hans kunskaper utmärkta, blandar han gärna in
lösryckta engelska uttryck i sitt finska tal. Men det är intres-
sant att observera att sådana citat förekommer också hos emi-
granter som har svaga eller nästan obefintliga kunskaper i
engelska. Här följer några av de vanligaste fraserna och orden:
all right: ”se oli oolrait laiva se” det var en allright båt,
det, Ylistaro S-ÖB; ”nyt siellä on minä uskon oolrait
kaikki” nu är allting all right där borta [i Finland], tror jag,
Lappajärvi S-ÖB; ”sinä oisit o o r a i t vielä viistoista vuotta”
du skulle vara all right 15 år till, Ylistaro S-ÖB;
any time: ”tua kivi tule e n i t a i m ni ales” den där stenen
rullar ner när som helst, Letala EF;
excuse me: ”e k s k y y s m i i, min oon niin sekaasin” ursäkta
mig, jag är så förvirrad, Teuva S-ÖB;
half and half: ”mutta sen saa sanuaj jotta unkerilaanen kansa
ja suamalaane, niit on niinku h ä ä p n ä h ä ä p täs kyläs”
ungrarna och finnarna är half and half här i byn, får man
säga, Kauhava S-ÖB;
help yourself: ”ja se (=viinapullo) oli minun siinä piirongim
päällä sitte ja lasi vierellä että h e l p j u s e l f” och bränn-

vinsflaskan hade jag stående på byrån och glaset bredvid, help yourself, Teuva S-ÖB;

I don't know: "mutta se Laurelli ni, se oli meirän isän sukua, oliko ne jonkillaisia serkkuja, a i r o u n t n o u" Laurell, han han var släkt med far, de var något slags kusiner, jag vet inte, Lappajärvi S-ÖB; "a i t u n n o u, oliko siinä sittem mitääm muuta" jag vet inte om det var något mer, Jurva S-ÖB; "a i t o n n o u mikä se oli" jag vet inte vad det var, Ylistaro S-ÖB;

let's see: "tervahautaa hoiti Holkoon Nes-, l e t s i i oliko se, Nestori kais sen nimi oli sev vanham miehen" tjärdalen, den skötte Holkoos Nes-, låt mig se, Nestori var det visst han hette, den där gamle mannen, Teuva S-ÖB;

little by little: "me (suomalaiset) puhuttiin hyvin huonoa enklannin kieltä mitä aina stev vähä opittiin, l i l p a i l i l" vi (finnar) talade engelska mycket dåligt, men alltid lärde vi oss lite, så småningom, Heinola T;

my goodness: "m a i k u t n e s se (rokka) on hyvää!" det var en god ärtsoppa! Kalajoki M-ÖB;

no: "tuolla kalastuksella tosinhaan tuli niin, usijamman päiväm palkka kerralla, mutta taas toisena päivänä se oli n o u" med fisket var det ibland så att man fick flera dagars lön på en gång, men andra dagar fick man ingenting, Simo NF; "ei yhtääl lääkäriä olluk kum peipiä tuli, n o u" det fanns ingen läkare när det kom barn, nej, Petäjävesi MF;

okay: "joo, se oli o u k e i, ei mull oom mitään moittimista Matista" jo, han var okej, jag har ingenting att säga om Matti, Nurmo S-ÖB; "matka (Amerikkaan) oli o o k e i, ei mitääm matkall ollu moitetta" resan (till Amerika) var okej, ingenting att klaga på, Vörå S-ÖB;

too late: "mutta se oli sittet t u u l e i t" men sedan var det för sent, Ylistaro S-ÖB;

well: ofta i början av repliker u e l;

you bet: "se oli komia lintu, j u u b e t" det var en ståtlig fågel må du tro, Övermark S-ÖB;

you know: "meillä oli sauna, niinku Suomes on saunat, j u u n o u" vi hade bastu hemma, så där som man har bastu i Finland, du vet, Teuva S-ÖB.

Ett slags citatlån är en del engelskhärmande fraser: (informanten hade bett några män på hemorten skaffa honom arbete, men de uppmanade honom att fråga själv) "sano että k i v m e v o r k" säg bara ge mig arbete, *give me work*, Viitasaari MF; "kaikki ymmärti sen kohta ensimmäisestä päivästä kum paasi huuti: h o r i o p, h o r i o p!" alla förstod från första dagen när basen skrek: skynda på! *hurry up!* Teuva S-ÖB; (gamla informanters uttråkade slutrepliker): "menkäi kotijanna, joo, t a t s o o l v a t a i s e i" gå hem, nu säger jag ingenting mer, *that's all what I say*, Itis T; "ei enää (saa nauhoitusta jatkaa) t ä t s i n a f" nu får du inte spela in mer, det är nog, *that's enough*, Petäjävesi MF.

3. a. Bland översättningslånen bör främst nämnas av finska leder sammansatta ord och ordfogningar med två eller flera ord: *istumahuone (sitting room)* 'vardagsrum'; *jokayksi (each one)* 'varenda en': "me oomma jokayksi käynys sotaväel läpi, sekä isä että pojat" vi har avtjänat värnplikt varenda en av oss, både far och söner (emigrant av andra generationen); *jäämies (ice cream man)* 'glassförsäljare' (jää=is); *kovanpuunlattia (hardwood floor)* 'golv av hårt virke'; *liikkuvat kuvat (moving picture)* 'rörliga bilder, film'; *nukkumahuone (sleepingroom)* 'sovrum'; *sunnuntaikoulu (sunday school)* 'söndagsskola'; *vanhamaa (the old country)* 'Finland'.

b. Exempel på sammansatta ord, i vilka senare leden har översatts till finska: *haiskoulu* 'läroverk': *high school + koulu* 'skola', *kaupoika* 'cowboy': *cow + poika* 'pojke', *kränpaappa* 'farfar, morfar': *grand papa + paappa* (sydösterbottnisk dialekt), *pääkseinä* 'bäckvägg': *back + seinä* 'vägg', *suupoika* 'springpojke': *shore + poika*, *tippohuone* 'stationshus': *depot + huone* 'hus, rum'.

Hit hör vidare många sammansatta ord med *man* som andra led ex. *fämelimies* 'man med familj', *tippomies* 'stationskarl', *toorimies* 'handlande'. Både *manni* och *mies* förekommer som andra led: *businessman*: *pisnesmies*, *fireman* 'eldare, brandsoldat': *faiörmies* ~ *fairmänni*, *faiermannni*.

c. Exempel på sammansatta ord, i vilka förra leden har översatts till finska: *istumaruuma* 'vardagsrum' (sitting room),

laskupeili 'slaskhink' (pail), *lihatoori* 'köttaffär' (store), *pallo-ruuma* 'biljardrum' (room).

I detta sammanhang kan också nämnas några av de talrika sammansatta orden med *-mylly* (eng. *mill*) som andra led: *lankamylly* 'ståltrådsfabrik', *nälkämylly* 'svältfabrik' (så kallades ett väveri i Ashtabul, Ohio, som betalade svältlöner), *peltimylly* 'plåtfabrik', *sahamylly* 'sågverk' (*sawmill*). Här är det icke fråga om översättningslån i egentlig mening, eftersom *mylly* enbart betyder 'kvarn', utan om ett slags morfemsubstitution på grund av fonetisk och semantisk likhet.

4. Betydelselån. En del finska ord har i amerikafinskan fått en annan betydelse än de har i finskan:

käskeä fi. 'befalla', amerikafinskans 'kalla' (*to call*): "sielä on semmonel lohikarsina sielä ylempänä, käskethää Marjosaa-reksi" det finns en laxpata där högre upp, de kallar det Marjo-saari, Övertorneå NF;

lattia fi. 'golv', am.fi. 'våning' (*floor*): "siellä on seurakunta-nuorten osasto ja ristillisen raittiusyhdistyksen konttuuri siinä samalla, aivan samalla lattialla" församlingens ungdomsavdelning och kristliga nykterhetsföreningens kontor finns i samma våning, Sotkamo K;

mennä ulos fi. 'gå ut': "meni sähkövalot ulos" det blev ström-avbrott, Jurva S-ÖB (eng. *go out*);

olla ulkona fi. 'vara ute, utomhus', am.fi. 'ha genomgått skola': "lapset oj jo haiskouluista toiset ulkona ja käyväk kaaletsia" en del av barnen har redan gått genom läroverket och går i college, Nurmijärvi T (eng. *to be out of school*);

tulla sisään fi. 'komma in', am.fi. 'börja' (*come in*): "juniot tuli sisään sillo" fackföreningsrörelsen började då (1914), Petäjä-vesi MF.

Något om finska släktnamn i Amerika

Till amerikafinskans säregenheter hör även de förkortningar och stympningar av annat slag som finska släktnamn har drabbats av.

Sammansatta släktnamn, vilka är vanliga i finskan, har i

Amerika ofta bara efterleden kvar, antingen oförändrad eller i amerikaniserad form, t.ex. Sikojärvi > Jarvi, Niittykangas > Kangas, Kalliokoski, Ylikoski > Koski, Yliluopa > Luopa, Myllymäki > Maki (ofta även skrivet Mack eller Mackey), Rajaniemi, Sotaniemi, Syrjäniemi > Niemi, Hautapuro > Puro, Hieta-ranta > Ranta, Niinivehmas > Vehmas.

Mera sällsynt är att förleden står kvar, t.ex. Huhtaoja > Huhta.

Finska släktnamn på det vanliga suffixet *-inen* (el. *-lainen*) är i några fall utan detta suffix, t.ex.: Järvinen > Jarvi el. Jarvey, Nieminen > Niemi, Kumpulainen > Kumpu.

Intressant är amerikaniseringen av typen: Nykänen > Kane, Pikkarainen > Raini.

Inte sällan har etymologiskt genomskinliga finska släktnamn översatts till engelska, t.ex. Hietämäki > Sandhill; Kirkkomäki > Churchhill; Leppänen > Alder; Mäki el. Mäkinen el. ett sammansatt namn med *-mäki* (Heinämäki, Kirkkomäki, Kivimäki) > Hill, som förekommer även i den förfinska formen Hilli; Seppä, Seppälä, Seppänen > Smith.

Amerikafinska i Finland

Finskan har veterligen inte avsatt några som helst spår i den amerikanska engelskan, inte ens i ordförrådet på specialområden där de finska emigranterna varit jämförelsevis talrika. I L. G. Sordens 1969 utgivna ordbok över skogsarbetarspråk, "Lumberjack Lingo", som innehåller ca 2 500 termer vilka under åren 1850—1920 använts i New England och i området kring de stora sjöarna, har jag inte kunnat upptäcka ett enda ord av finskt ursprung. Och ändå var finnarna talrika bland skogsarbetarna, t.ex. i Minnesota och Michigan. De enda ord i boken som syftar på finnar är *Finn grup hoe* el. *Finn hoe* och *Finn saw* (el. *Swede saw* el. *bow saw*), en kort såg med böjt handtag, avsedd för sågning av pappersved.

Amerikafinskan har haft ett visst inflytande på det finska språk som talas i "det gamla landet". En del engelska lånord i amerikafinnarnas språk har — tydligen genom förmedling av emigranter som återvänt till hemlandet — börjat användas

främst i Syd- och Mellanösterbotten, dvs. de trakter varifrån de flesta emigranter utvandrat. I Sanakirjasäätiös lexikaliska samlingar av finska dialektord finns t.ex. följande ord som på detta sätt funnit vägen till dialekterna i det gamla landet:

huntata (to hunt) 'jaga' Perho M-ÖB, Halso M-ÖB (på tal om tjuvskytte, Halso);

kauntata (to count) 'vara av vikt, betyda' Ylihärmä S-ÖB, Seinäjoki S-ÖB ("mitä se sulle kauntaa" vad betyder det för dig);

ketsata (to catch) uppgifter främst från S-ÖB: "se rahoja ket-sas sillä konsti" han förtjänade pengar på det viset, Nurmo S-ÖB; "kyllähän tuollaanen kissilauma hiiret ketsaa" en sån massa katter skall väl kunna fånga mössen, Övertorneå NF.

miuli (mule) 'mula', uppgifter från S-ÖB och närliggande trakter, vanl. gällande flitigt arbete, t.ex. "raataa kuin miuli yän päivän kans" arbetar som en mula natt och dag, Laihia S-ÖB;

poorti (board), *poortata* (to board) exempel från S-ÖB och M-ÖB: "täs taloos on sitte hyvä poorti" man bor bra och åter gott här i huset", Teuva S-ÖB, *poortata* 'bo tillfälligt, övernatta' Korttesjärvi S-ÖB, 'koka' Kalajoki M-ÖB;

pätsätä (to bach) 'laga mat' Nurmo S-ÖB, Soini S-ÖB, även frekv. avledning *pätsäällä* Kauhava S-ÖB;

runnata (to run) 'vara i gång': "runnaakhan siinä se jauho-myly siinä Hirvikoskes enää?" undrar om kvarnen i Hirvikoski är i gång nu längre? Nurmo S-ÖB, 'driva affärsrörelse' Lappo S-ÖB.

